

# ČESKÉ PŘÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II, ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 Kč.

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V PROSINCI 1930.

ČÍSLO 10.

Dr. Otakar Hanna, kand. not.:

## Několik úvah o přípustnosti zápisu odštěpného závodu.

Jak víme, mají mnohé pražské peněžní ústavy (banky, spořitelny, záložny) v obvodu Velké Prahy vedle hlavního závodu též své filiálky a expositury, sběrný a platebný, nepoživající výhod odštěpného závodu podle obchodního zákoníka. Méně známý jest ojedinelý případ bránické filiálky Městské spořitelny na Král. Vinohradech, kterážto filiálka jest v obchodním rejstříku krajského soudu obchod. v Praze zapsána jako odštěpný závod »Městská spořitelna na Král. Vinohradech, pobočka v Bráníku«. Je zajímavé všimati si blíže vzniku této odbočky. Laskavost p. notáře Dr. Jaroslava Ponce, jenž svého času spořitelnu v této záležitosti zastupoval, umožnila mi nahlédnouti do spisového materiálu.

Zřízení pobočky Městské spořitelny na Král. Vinohradech v Bráníku dalo se převzetím veškerých aktiv a pasiv po Záložně Bránické, z. s. s r. o. v Bráníku, za interní úmluvy obou ústavů, dle níž tehdejší výbor záložny zvolen byl výborem pobočky spořitelny a zaručena mu na venek úplná samostatnost vystupování.

V důsledku toho zažádala spořitelna o zápis odštěpného závodu »Městská spořitelna na Král. Vinohradech, pobočka v Bráníku« do obchodního rejstříku. Přes souhlas ministerstva vnitra výnosem z 12. ledna 1922 čís. 2970/22/19 a přes příznivé dobré zdání obchodní a živnostenské komory z 10. dubna 1922 č. j. 22.917/B soud rejstříkový žádost zamítl usnesením z 21. dubna 1922 č. j. Firm. 5628/22-2, odůvodňuje své rozhodnutí článkem 21. obch. zák., jenž nepřipouští zřízení odštěpného závodu v témže místě neb obci.

Do tohoto usnesení podán byl rozklad, resp. rekurs, jenž vedle obsáhlého odůvodnění opírající se o otázky účelnosti, obsahuje následující argumentaci: »Disjunktivní pojem »anebo« (»oder«) mezi slovy »místo« a »obci« poskytuje možnost v téže politické obci, avšak na jiném místě zřízení odštěpného závodu povolití. Že pak Bráník ... jest jiným místem, jest dle soudu našeho nesporným. Slovo »místo« (»Ort«) nelze stotožňovati s pojmem »osada«, neboť by věta čl. 21, rozlišujíc mezi širším pojmem »Gemeinde« jako politickou obcí a »Ort« jako domnělou osadou, byla zbytečným, v stručném vyjadřování zákona neobvyklým pleonasmem.

Obchodní soud usnesením z 11. listopadu 1924 č. j. Firm. 16.079/24-3 důsledně zamítl rozklad tento z dů-

vodu dřívějšího usnesení. Vrchní zemský soud v Praze jako rekursní usnesením z 26. listopadu 1924 č. j. R IV 547/24-1. Firm. 17.846/24-4 vyhověl rekursu, zrušil rekurované usnesení a nařídil rejstříkovému soudu, aby znovu rozhodl o opovědi.

Budiž mi dovoleno citovati pro důležitost celý passus obsáhlého odůvodnění: »Otázka žádaného zápisu jest následkem utvoření se jedné obce pod společným jménem Hlavní město Praha zákonem ze dne 6. února 1920 č. 114 Sb. z. a n. pro Prahu zásadní povahy (!), poněvadž tu jde o rozhodnutí otázky, zda obchodník, který má sídlo své firmy v jedné části hl. m. Prahy (na příklad v Praze I.) jest dle čl. 21. obch. zák. nejen oprávněn, nýbrž i povinen přihlásiti odštěpný závod, založený v jiné části (na př. v Praze XV.-Bráník). Všeobecný předpis jest, že firma musí býti opovězena též pro odštěpný závod na jiném místě nebo v jiné obci zřízený (čl. 21. obch. z.). Podobně jako v tomto článku, tak rozeznává obchodní zákon též v čl. 20. odst. 1. v příčině nových firem mezi firmami v témže místě anebo v téže obci zřízenými. Dle panujícího náhledu v tomto případě pod názvem »místo« jest rozuměti geografický okrsek, jehož jméno jest obvyklým v širších obchodních kruzích k označení jistého celku, v němž má nová firma nebo odštěpný závod své stanoviště a nekryje se tento pojem vždy s pojmem politické obce.

Vládním nařízením ze dne 11. ledna 1923, č. 7 Sb. z. a n. jest hlavní město Praha rozdělena na části I.—XIX., paragrafem 2. cit. nař. pak stanoveno, že dosavadní místní názvy... zůstanou zachovány pro orientační účely. Když pak se uváží, že právě cit. vládn. nař., a dále zákon ze dne 6. února 1920, čís. 116 Sb. z. a n. v hl. m. Praze rozeznávají vedle ústředního zastupitelstva též místní výbory... jimž přikázána určitá působnost, zejména v příčině ryze místních účelů a zájmů... a že dále cit. vládn. nař. č. 7/1923 rozlišuje 13 obvodů pro volbu místních výborů a rozeznává tedy v §§ 1 a 2 jednak obvod č. 1 (části I.—VII. Prahy), jednak dalších 12 obvodů, jako části VIII.—XIX. s tam vyjmenovanými dřívějšími samostatnými obcemi, nyní i jakožto místními názvy, tu jest patrné, že zmíněné jednotlivé obvody č. 1—13 sluší pokládati za místně různé geografické celky, podělené místními názvy.

Následkem toho není se stanoviska zákona závady proti tomu, aby žadatelka, majíc sídlo své ve XII. části Prahy-Král. Vinohradech (vide § 1 stanov), měla odštěpný závod v části XV. v Bráníku (čl. 21 obch. zák.).

II. Budiž mi dovoleno připojit k uvedenému případu několik vlastních úvah a rozbor samého zákona.

Slova »Ort oder Gemeinde« najdeme v obchodním zákoníku třikrát, a to přímo za sebou, v 1. odstavci čl. 20, v 1. odstavci čl. 21 a v 2. odstavci téhož článku. Z tohoto zřejmého opětovného rozlišování obou slov plyne, že jde o různé pojmy, sice by nemělo smyslu užívatí obou výrazů vedle sebe, a to dokonce třikrát za sebou. V daném případě se oba pojmy buď úplně kryjí, aneb jen částečně, a v případě posledním bude event. jeden pojem obsažen v druhém. Nás zajímá případ, kdy pojmy se jen částečně kryjí, aniž jest jeden z nich pohlcen druhým.

Pokusme se především vyložití pojmy »Ort« a »Gemeinde«. »Gemeinde« znamená nesporně obec politickou. Pojem »Ort« je sporný. Podle panujícího názoru (viz Staub-Pisko, II. díl, str. 88 § 1 odst. I. k čl. 20; s ním souhlasí Wenig, str. 80, poz. 55) sluší slovem »Ort« rozuměti geografickou oblast, která tvoří samostatný celek obchodní, resp. komunikační (Staub-Pisko: »Der Geographische Bezirk, dessen Name gebräuchlich ist, um in weiteren Handelskreisen das Geschäftsdomizil zu bezeichnen«). Randa vykládá slovo »místo« jako »místní obec« ve smyslu geografickém (I. str. 147). I když uznáme nejasnost výkladu Randova a přikláníme se s Wenigem k Staub-Piskovi, budou zde vždy těžce překonatelné neshody, neboť bude nutné určití vždy in concreto, co sluší rozuměti »místem« a co ne.

Citované rozhodnutí soudní drželo se spíše výkladu slovného (místo, místní zastupitelstvo). Výklad Stauba-Piska není plně uspokojující. V širších kruzích obchodních lze jako obchodní domicil označiti na př. Prahu Prahu XIII., Prahu-Vršovice. Citují pouze usnesení kraj. soudu obch. v Praze ze dne 17. října 1930 č. j. Firm. 15.549/30/3, dle něhož vrácena opověď společnosti s r. o. k doplnění, ježto ve smlouvě společenské uvedeno jako sídlo podniku místo: Praha XIV.-Nusle pouze »Praha-XIV«.

III. Při pozorném přečtení cit. míst zákona nelze se ze spojení pojmů »Ort« a »Gemeinde« slůvkem »oder« dopátrati přesně smyslu ustanovení. Není totiž zřejmé, zda v případě, kdy hranice obou obvodů se různí, zákazy v cit. zákonném ustanovení obsažené (čl. 20: zákaz podobné firmy, čl. 21: zákaz odštěpného závodu) se vztahují k obvodu širšímu neb užšímu, t. j. k tomu obvodu, jenž spadá pod oba pojmy zároveň nebo k tomu, jenž spadá event. jen pod pojem jeden. Ježto nestačí výklad textový, nutno použítí výkladu juristického a pátratí po »jasném úmyslu zákonodárce«.

První odstavec čl. 20 zní: »Každá nová firma se musí zřetelně lišiti od všech firem, které v tomto místě neb v téže obci již trvají a do obchodního rejstříku byly zapsány«. Ustanovení toto obsahuje známou zásadu v ý l u č n o s t i f i r m y, jejímž účelem jest čeliti zhoubným následkům záměny podobných firem. Budou-li na příklad dvě Svěpomocné záložny v téže obci aneb i jen v témže místě, mohou vzniknouti četné nemilé omyly. V theorii panuje rozpor o rozsahu ustanovení: Staub-Pisko je pro výklad širší, Randa pro užší. Omylům lze předejiti pouze výkladem širším.

Zákonná podmínka, že prvá firma je již zapsána v rejstříku, musí býti ovšem vždy bezpodmínečně splněna.

První odstavec čl. 21 zní: »Také pro odštěpný závod, zřízený v jiném místě neb v jiné obci, přihlásiti

jest firmou u obchodního soudu proň příslušného«. Článek tento jest jediný, jenž se zmiňuje o odštěpném závodě. Nevyslovuje se o p ř í p u s t n o s t i odštěpného závodu (v témže místě neb v téže obci), nýbrž pouze nařizuje obligatorní jeho z á p i s do obch. rejstříku (v jiném místě nebo v jiné obci). Podle zásady, že jest dovoleno, co není zakázáno, lze závod takový zříditi v témže místě nebo v téže obci (nikoli však zapsati do rejstříku), ale takový odštěpný závod nepožívá výhod obchodního zákona a zůstává tudíž mimo rámec našich úvah. Staub-Pisko nazývá takový odštěpný závod »Zweigniederlassung an sich«. Účelem instituce odštěpného závodu jest zřejmé poskytnouti filiálce obchodníka jisté právní samostatnosti, je-li tato filiálka poněkud odloučena, oddělena, separována od hlavního závodu. Stížení vzájemného spojení vzniká odlehlostí místní (různá střediska obchodu neb okrsky komunikační (i právní) hranice dvou obcí).

Zákon dává obchodníku příležitost, aby vybavil svůj odštěpný závod jistou samostatností a nezávislostí, pokud tuto decentralisaci vyžaduje odloučenost závodů a dovoluje organizace celého podniku. Z daného vyplývá, že nutno v tomto případě připustiti výklad užší.

Druhý odstavec článku 21, jenž zní: »Je-li v místě neb obci, kdež se zřizuje odštěpný závod, již stejná firma, jest připojití k firmě přídatek, který se zřetelně liší od firmy již tu isoucí«, není než aplikací zásady článku předchozího na instituci odštěpného závodu, a platí o něm, co bylo řečeno výše, t. j. přidržme se výkladu širšího. Tento odstavec potvrzuje předchozí výklad, nebo zameznie jakoukoli záměnu závodu hlavního i odštěpného. Druhý odstavec článku 21 mívá pouze proti záměně odštěpného závodu s podobnou firmou v téže obci neb na témže místě se již nacházejícího a může býti nochybno, zda je tím míněn též vlastní hlavní závod. Takovou záměnu zamezí jistě již sám obchodník v zájmu vlastním pouhým vyznačením ve firmě závodu odštěpného, že jde o takový.

IV. Předchozí výklad osvětlí nám tento příklad: Dvě obce (O<sub>1</sub>, O<sub>2</sub>) tvoří částečně jedno místo (M). Firma A, která má hlavní závod v obci O<sub>1</sub> a současně v místě M, může podle předchozího výkladu zaříditi si odštěpný závod X v obci O<sub>2</sub> a současně v místě M. Bude-li však v obci O<sub>2</sub>, ale v jiném místě než M, již sídlo podobné firmy B, ať již závodu hlavního neb odštěpného (v témže místě M by tomu podle odst. 1 čl. 20 nemohlo býti), bude nutno přidati odštěpnému závodu X podle 2 odst. čl. 21 dodatek, jimž by se zřetelně lišil od firmy B.

V. Pojem odštěpného závodu nám zákon nedefinuje. Máme však jako subsidární pramen práva obchodního obchodní obyčej, jemuž zákonodárce svěřil důležitý úkol, aby jako mnohem pružnější než zákon vystihl lépe celý spletitý život obchodní, stále se měnící a pohybující.

A praktický význam zák. ustanovení v odštěpném závodě?

Značná samostatnost právní v důsledku samostatné protokolace a tím rychlejší právní styk s osobami třetími. Vyvoditi všechny praktické důsledky mohlo by býti vděčným předmětem samostatného pojednání.

Jasno je, že citovaná místa nejsou nejšťastnějším vyjádřením zákonodárcova úmyslu a bylo by si přáti přesnější úpravy v novém zákoně. Přitom budiž připomenuto, že se nepodaří odstraniti neurčitost pojmu »místo«, neboť jest to pouhý pojem faktický, povýšený

na pojem právní, aniž mu právo dává obsah; judikatura může být při aplikaci tohoto pojmu kolísavá, což jistě nepřispěje ku zvýšení právní jistoty.

Miloslav Daněk:

## Manželčin nárok alimentární při rozvodu a rozluce.

### B. Otázka alimentární v histor. zemích ČSR.

#### 1. Podle práva platného.

##### a) Rozvod.

Jelikož rozvod manželů od stolu a lože<sup>3)</sup> jest zrušením manž. společenství, aniž by při tom současně se rušil svazek manželský, zamkají rozvodem některá práva a povinnosti, jež vyplývají jako důsledky z manž. společenství. Zaniká na př. i domácnost až dosud společně vedená, to znamená, že manželé budou žiti nadále od sebe odděleni, takže manželka už nebude moci svoji domácnost vydržovat z peněz manželových. Proto teoy, aby se manželce usnadnilo její sociální postavení, které může být po rozvodu někdy dosti těžké a tísnivé, přiznává se jí po zákonu nárok na výživu vůči jejímu manželu, ovšem ne vždy, nýbrž jen v určitých, opět zákonem stanovených případech. Bude nutno totiž rozlišovat rozvod dobrovolný a nedobrovolný, při tomto pak přihlížeti vždy k otázce viny manželů na rozvodu.

K dobrovolnému rozvodu hledí v obč. zák. §§ 103 až 106.

§ 103 praví: »Rozvod od stolu a lože má povolit manželům, souhlasí-li obapolně a dohodli-li se o podmínkách jeho, soud šetře dalších ustanovení.« Mezi ony v cit. § uváděné podmínky patří zejména otázka úpravy majetkových poměrů mezi manžely a alimentace manželky i dětí. Soud může tedy povolit dobrovolný rozvod pouze tehdy, prokáží-li manželé, že skutečně o shora uvedených podmínkách jsou dohodnuti. (Arg. 2. věty § 105: »Soud je (manžele) osobně obešle, a **potvrdí-li** mu, že jsou srozuměni jak o rozvodu tak i o podmínkách co do jmění a výživy, bez dalšího pátrání požadovaný rozvod povolí a zanese to do soudních spisů.«)

Zřejmě je ostatně tato věc i z § 8 dv. dekretu ze dne 28. srpna 1819, č. 1595 sb. z. s., kde se praví, že pokud nejsou obě strany o všech těchto předmětech zúplna a bezpodmínečně dohodnuty, vyrovnány, může se rozhodovati toliko soudním rozhodnutím za podmínek § 109. obč. zák.

Žádá-li tedy některý z manželů ze spravedlivého důvodu (§ 109 obč. zák. a § 13 manž. novely) za rozvod od stolu a lože, vyšetří soud případy z moci úřední a rozhodne po sporném řízení rozsudkem, v němž vždy musí být určeno, kdo z manželů je na rozvodu vinen a jakou měrou (§ 107 obč. zák.). Vzhledem k případným sporům o zaopatření dětí a oddělení jmění ustanovuje § 108 obč. zák., že soudce má šetřiti předpisů § 117 obč. zák., jenž platí pro stejnou otázku při rozluce.

Dle § 117 obč. zák., nedocílí-li soudce dohody v těchto sporech při rozluce manželství se vyskytnuvších (což vzhledem k ustanovení § 108 obč. zák. dlužno vztaho-

vati i na rozvod), má odkázati strany na pořad práva, a až do konečného rozhodnutí této majetkové otázky rozvedených manželů vykázat manželce oddělené bydliště a přiměřenou prozatímní výživu ve smyslu č. 8. § 382 ex. f. Pořadem práva se rozhodne o smlouvách svatebních podle předpisů, jež obsahuje obč. zák. v hlavě dvacáté osmé, z nichž pro naši otázku jsou rozhodny pro rozluky § 1266 a pro rozvod § 1264.

Nejprve tedy dlužno pojednati o rozvodu, při němž jeden manžel je vinen a druhý nevinný. K tomuto případu se vztahuje ustanovení 2. věty § 1264: »Je-li jedna strana nevinná, má ona na vůli žádati, aby svatební smlouvy dále trvaly nebo byly zrušeny, nebo podle okolností, aby jí byla poskytnuta přiměřená výživa.« Z toho plyne, hledíme-li k tomu, že podle ustálené praxe, jež drží se intencí zákonodárců, druhé »nebo« v cit. 2. větě § 1264 sluší pokládati za konjunktivně (»a«), že při rozvodu z viny jednoho manžela náleží manželce nevinnému nárok na slušnou výživu bez ohledu na vlastní jeho jmění a osud smluv svatebních.<sup>4)</sup>

Mnohem obtížnější však případ nastává, byl-li vysloven rozvod z viny obou manželů, anebo prohlášeno, že žádný z nich nenese na rozvodu viny. Zde jest nutno aplikovati ustanovení 1. věty § 1264: »Uznan-li soud rozsudkem na rozvod, a nemá-li žádná strana, anebo mají-li obě strany vinu na rozvodu, může ten i onen z manželů žádati, aby smlouvy svatební byly prohlášeny za zrušeny, v kterémžto případě má se soudce vždy pokusiti o smír.« — Zásadně tedy v obou zmíněných případech neexistuje vůbec žádný nárok alimentární a jen zcela výjimečně, bylo-li manželství rozvedeno z viny obou stran, může se manželce dostat výživného ve smyslu dv. dekretu ze 4. května 1841, sb. z. s. 531, který doplňuje a upravuje v manželčím prospěch předpis 1. věty § 1264 velmi důležitým ustanovením: »Bylo-li manželství rozvedeno z viny obou stran, nepřisluší zpravidla rozvedené manželce nárok na slušnou výživu, jest však zůstaveno soudci, aby k její žádosti od případu k případu, přihlížeje ke všem okolnostem a důvodům slušnosti v její prospěch mluvícím, výjimečně přiměl manžela, aby své manželce poskytoval slušnou výživu.«

Má-li býti manželce poskytnuta slušná výživa ve smyslu cit. dv. d., musí býti splněny všechny náležitosti jím stanovené. Především zde musí se jednat o platné manželství (arg. slov: Bylo-li manželství rozvedeno...). Nebude také pozůstávat alimentární nárok manželčín, když snad bylo manželství zrušeno, jelikož svazek manželský musí trvat bezpodmínečně jak v době podání žaloby, tak i v době vynesení rozsudku alimentárního. Ze znění dv. dekretu je dále jasno, že se tento nárok připouští pouze v případě manželství rozvedeného, t. j. musí býti již vyneseno rozhodnutí, vyslovující rozvod manželství, a to z viny obou stran. Na jiné případy, tedy rozluky z oboustranné viny neb neviny, nebo rozvod z neviny obou stran, nemůže se ustanovení dv. dekretu aplikovati. Ale i v případě rozvodu z viny obou stran nepřipouští se nárok alimentární zásadně, nýbrž jen výjimečně (arg. ...nepřisluší zpravidla...) a pouze manželce, tedy ne i manželovi.

Takové nazírání jeví se i v rozh. nejv. soudu v Brně z 13. ledna 1928, č. 7694 sb. Vážného. Ze tento manželčín

<sup>3)</sup> Svoboda: Rodinné právo, str. 38 in fine. — Krčmář: Právo, rodinné, str. 34.

<sup>4)</sup> Krčmář: Právo rodinné, str. 45.